

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования и науки Республики Бурятия

АМО "Кижингинский район "

МБОУ Куоркинская начальная школа-детский сад

УТВЕРЖДЕНО
Директор
Дармажапова Г.Д.
Приказ №25
от «25» августа 2024 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Литературна уншалга»

для обучающихся 1-4 классов

у.Куорка 2024

Тайлбари бэшэг

2 классай «Литературна уншалга» үзэхэ тобшо тайлбари иимэ журамшуулһан баримта бэшэгүүд дээрэ үндэһэлнэ:

- Федерального закона «Об образовании в Российской Федерации» от 29.12.2012 г;
- Закона Республики Бурятия от 13.12.2013 № 240-V «Об образовании в Республике Бурятия»;
- Федерального государственного стандарта начального общего образования (утвержден приказом Министерства образования и науки Российской Федерации от 06 октября 2009 г. № 373 «Об утверждении и введении в действие федерального государственного образовательного стандарта начального общего образования»;
- Основной образовательной программы начального общего образования МБОУ Куоркинская начальная школа-детский сад;
- Устава МБОУ Куоркинская начальная школа-детский сад;
- Учебного плана МБОУ Куоркинская начальная школа-детский сад;на 2023-2024 учебный год.
- Закона Республики Бурятия от 10 июня 1992 г. №221-ХП«О языках народов Республики Бурятия» (с изменениями и дополнениями);
- Приказа МОиН РБ от 26.06.2015 г № 02-16/2100 «Об опубликовании примерных основных образовательных программ начального общего и основного общего образования и организации преподавания бурятского языка и литературы в общеобразовательных организациях Республики Бурятия»;

Хэлэн болбол арадай хүгжэлтын нэгэ хуби болоно. Түрэл хэлээ шуудалжа, эрдэм мэдэсээ үргэдэхын тула хурагшад ямар шалтагаанаар хэлээ мэдэхэб, хэлэнэй удха ямар байхаб гэжэ тодорхой мэдэрэлдэ абтаха ёһотой. Харин зүбөөр хэлэжэ хурахын тулада үхибүүд юун тухай хэлэхээ, ямар үгэнүүдые хэрэглэн, хөөрэлдөө үнгэргэхэб гэжэ мэдэхэ шухала.

Уншалгын хэшээлнүүдэй **гол зорилго** хадаа түрэл хэлэн дээрээ найнаар ойлгон уншажа, үгэнүүдые зүбөөр уншуулжа, ухаан бодолоо гүйлгэжэ, аман хэлэлгээ хүгжөөхэ болоно. Онтохон, шүлэг болон рассказ уншаха хэшээлнүүдые үнгэргэхэдөө, багша өөрөө тон найнаар, яаралгүйгөөр жэшээтэ уншалга харуулжа, эхинһэнь, эсэс хүрэтэрнь гансата уншажархиха бэшэ, хэдэн хуби болгон хубаажа уншаха ба уншуулха. Энэ үедэ уншалгын хэшээлнүүдтэ удхыень ойлгожо, мэдэрэлтэйгээр уншалгада тусгаар анхарал табигдана.

Хурагшад *литературна уншалга* юун гээшэб гэжэ тон гүнзэгыгөөр ойлгожо абаха ёһотой. Литература хадаа искусствын нэгэһалбари боложо үгэнэ. Тиихэдээ үгэ уншалгын хэшээлнүүдтэ хэрэглэгдэдэг текстнүүд соо ямар үүргэ дүүргэнэб гэжэ үхибүүд мэдэхэ аргатай.

Хоёрдохи классай хурагшад үгэ дээрэ хүдэлхэдөө, нэн түрүүн тэрэнэй олон арга боломжонуудтай танилсана: үгын удха хүнэй досоохи байдал тон найнаар харуулжа, оршон тойронхи байдалай хубилалтануудые хүсэд дүүрэн ойлгохо болоно бшуу.

Текстын удаа үгтэһэн асуудалнуудта үхибүүд ганса нэгэ харюу үгөөд дүүргэхэ бэшэ, харин олон ондоо һанамжануудаараа хубаалдаха.

Удхаараа ойлгосотой богонихон рассказ, онтохо, шүлэг гү, али басни үхибүүд уншахадаа, зохёолой удхые, гол шухала һанал бодолые, үйлэдэгшэ нюурнуудые, тэдэнэй абари зан үйлэ хэрэгүүдые бата бэхээр ойгожо абаха болоно. Уран зохёолой дүрсэлэн харуулдаг аргуудые илангаяа хэлэнэйн баялиг тухай ойлгожо абаха.

Уншалан зохёолойнгоо удхые тайлбарилан хөөрэлдэхэдөө, хурагшад

зохёолой удхын гол шухала ба шухала бэшэ һанал бодолые илган оложо, зохёолые хубинуудта хубаажа, тэдэнэйгээ холбоо оложо хураха. Энэ хадаа хурагшадай логическа ухаан бодолые хүгжөөлгэдэ туһа хүргэдэг.

Зохёолнуудые уншахадаа, оршон тойронхи юумэнүүд тухай хурагшадые зүб ойлгосотой болгохо гээшэ тон ехэ удха шанартай юм. Литературна уншалгын хэшээлнүүдтэ хурагшадай дүй дүршэл хэрэглэхэ: тэдэнэй ойлгосые үргэдэхын тула байгааалин үзэгдэлнүүдые, хүн зоной ажаһуудалые саг үргэлжэ ажаглаха хүдэлмэри ябуулагдаха ёһотой.

Нургуулида нуралсал ба хүмүүжүүгын хүдэлмэри эрид найжаруулгада номуудай ашаг туһаламжа хүргэдэгын мэдээжэ ха юм. Номууд эрдэм мэдэсэ үгэхэһөө гадна, һайн һайхан абари зан, арад зондоо унтаршагүй дурлал хүмүүжүүлнэ бшуу.

Үшөө тийхэдэ һурагшад ном уншаха зуураа ажабайдал тухай орёо асуудалнуудта харюу олодог, ажал хүдэлмэрийн ашаг туйһы ойлгожо абадаг, ажалша хүниие хүндэлхэ, сэгнэхэ болодог, арад зоной ёһо заншал, сэсэн мэргэн һургаал гүнзэгыгөөр ойлгожо, шэбшэжэ үзэхэ дадалтай болохо.

Һурагшад абяагүйгөөр ба шангаар уншалан зүйл тухайгаа багшын табиган асуудалнуудта гүйсэд дүүрэн харюу үгэжэ шадаха.

Һурагшад рассказ гү, али статьянууды уншахадаа, үйлэдэгшэ нюурнуудайнь хэһэн хэрэгтэ сэгнэлтэ үгэжэ, тэдээн доторхи үйлэ ушарнуудта, геройнуудта характеристика үгэхэ дадалтай болохо.

Тус классай һурагшад уншалан зүйлөө дэлгэрэнгыгээр ба хуряамжаар хөөрөжэ шадаха, арадай аман зохёолтой, арадай сэсэн һургаалтай танилсалгаяа улам үргэдхэхэ, мэдэсээ улам баяжуулха болоно

Илангаяа тоонто нютаг, арадайнгаа ёһо заншалнууд тухай мэдэсээ гүнзэгырүүлжэ, олон шүлэгүүдые, оньһон, үгэнүүдые, үрээлнүүдые сээжээр мэдэдэг болохоһоо гадуур, эпитет, гиперболэ, олицетворении г.м. шүлэгэй уран найруулгын аргуудтай практическаар танилсаха ёһотой. Баснтай танилсажа, тэрэнэй удха узуурыень ойлгожо абаха, тэрээн соохи обрзуудые, тэдэной хэһэн үйлыень ойлгожо, уран гоё талыень мэдэжэ абаха болоно. Онтохонуудые тэдээн соо хэлэгдэһэн шэдитэ зүйлнүүдые зүбөөр ойлгон абаха тон шухала.

Һурагшадай үгэ хэлыень баяжуулха ба зохёохы һанал бодолыень үргэдхэхын тула элдэб янзын хүдэлмэри хэжэ байха: хамта уранаар уншалга, хамтадаа хабаадаха зүжэг, нюур нюураар уншалга, хэһэгүүдые сээжээр хэлэхэ г.м. мүн элдэб янзын зохёохы шэнжэтэй бэшэмэл хүдэлмэри дүүргэхэ.

Һурагшад уншалангаа хубинуудта хубаажа, өөһэдөө түсэб табяад, текстээ тобшоор ба түүбэрилэн хөөрөжэ шадаха дадалтай болохо.

Уншалгын хэшээлэй ехэнхи сагын текст уншалгада, тэрээн хүдэлэлгэдэ зорюулагдаха. уншалгын урда тээ хэгдэхэ хөөрэлдөөн хадаа хэшээл соо уншагдаха материалай удхатай нягта холбоотой байха ёһотой.

Уншалгын хэшээлнүүдтэ үхибүүдэй хараһан, мэдэхэ юумэнүүд хэрэглэгдэжэ, тэрэниень үргэдхэхын тула багша хадаа байгаалиин үзэгдэлнүүдые, олониитын ажабайдалые, хүн зоной ажал хүдэлмэриие саг үргэлжэ ажаглаха хүдэлмэри ябуулжа байха зэргэтэй.

Үшоо нэгэн саг дабхар угэгэдэнэ.

Хэшээлдээ **«Литературна уншалга»**: Үндэһэн буряад хургуулийн 2-дохи класста уншаха ном баригдана. Авторнууд: Содномов С.Ц., Раданжапова С.В.. 2-дохи класс.- Улаан – Үдэ, «Бэлиг» хэблэл, 20019 он; Буряад Республикын Һуралсалай болон эрдэм ухаанай министерство баталһан.

«Литературна уншалга» гэхэн һуралсалай номой гол болон тодорхой зорилгонууд

2 классай литературна уншалгын программын гол зорилго - һурагшадта ухаан бодол, сэдхэлэй мэдэрэл, зориг хүгжөөлгэ болоно. Эдир уншагшые хүмүүжүүлгэ, тэрэнэй нигүүлэсхы боди сэдхэл хүгжөөлгэ хадаа тон орёо асуудалнуудай нэгэн. Юундэб гэхэдэ, һурагшадай уран зохёол хадуун абалга, дотор байдалай ябаса үхибүүн бүхэнэй зохёол сэдхэлээрээ ойлгон абалгатай холбоотой.

«Литературна уншалга» номой тодорхой зорилгонууд гэхэдэ:

- уран зохёолнуудые дүүрэн хадуун абажа, геройнуудтань сэдхэлээ үбдэхэ, эмоциональнаар хандаха шадабари хүгжөөхэ;
- уран зохёол сэдхэлээрээ мэдэрхэ, ойлгохо, зохёолой дүрсэ байгуулһан уран аргуудые таниха, тухайлан бодомжолхо зохёохы дадалнуудые хүгжөөхэ;
- хүүгэдэй поэтическэ шагналга (поэтический слух), уран һайханда нарин хандалга (художественный вкус) хүгжөөхэ;
- байгаалиин гоё һайхание, оршон ажабайдалые мэдэрэн ажаглаха, сэгнэхэ шадабари хүгжөөхэ;
- хэмжээгээрээ ехэ багашье, удхаараа хүнгэн хүндэшые зохёолнуудые гүнзэгыгөөр ойлгохо дадал хүгжөөхэ;
- сэдэбээрээ (темэ), жанраараа элдэб зохёолнуудые уншуулжа, һурагшадай мэдэхэ юумэ (кругозор) үргэдхэжэ, тэдэнэй эстетическэ, познавательна дүршэл үргэн болгохо;
- бага наһанай һурагшадта зорюулагдаһан эрхим уран болон научна-познавательна зохёолнуудтай танилсуулха;
- зохёолой хэлэн, удха дээрэнхэ хүдэлжэ, хүмүүнэй үнэ сэнтэй хараа бүридүүлхэ (формирование ценностных ориентиров личности);
- һурагшадай уншаха һонирхол, эрмэлзэл дээрэнхэ үндэлжэ, уншалгын шанар программын эрилтын ёһоор нарижуулха.

«Литературна уншалга» номой удха

Ном соо оруулагдаһан зохёолнууд бага наһанай һурагшадай хүгжэлтын психологическа онсо өөрэ зүйлнүүд, тэдэнэй оршон байдалые эзэмдэн ойлгохо эрмэлзэл, ухаан бодолой, мэдэрэлэй хүгжэлтэ хараада абтаһан байна.

2 классай литературна уншалгын программа удаадахи бүлэгүүдһээ бүридэнэ:

1. Уншаха, шагнаха зохёолнууд;
2. Текстээр хүдэлмэрилжэ хэлэлгын мэдэсэ болон шадабари хүгжөөлгэ;

3. Зохёохы ажаябуулгын оршон байдалда сэдхэлэй мэдэрэлтэйгээр хандалгын дүүршэл баяжуулга болон хүгжөөлгэ;

4. Турэлхи хэлэн.

Уншаха номой гол удхань дээдэ хэмжээнэй элдэб жанрай уран зохёолнууд болоно. Тэдэнэй авторнууд гэбэл: буряад литературыны классигууд Х. Намсараев, Ч. Цыдендамбаев, Ж. Балданжабон, Ц. Номтоев, Ц.-Д. Дондокова, Б. Абидуев, Ц.-Б. Бадмаев, мүнөө үеын буряад литературыны уран зохёолшод М. Чойбонов, Г. Дашабылов, Г. Чимитов г.м. болоно.

Нурагшадай һонирхол, эрмэлзэл эдэбхижүүлхэ, ухаан бодол хүгжөөхэ зорилготойгоор «Литературна уншалга» ном соо буряад арадай аман зохёолой абдарһаа онтохонууд, таабаринууд, онһон болон жороо үгэнүүд оруулагданһан байна.

Эдэ зохёолнуудые оруулхадаа, нурагшадай ганса эрдэм элбэгжүүлхэ гэжэ оролдогдоо бэшэ, харин уран зохёолнуудые научно-познавательна зохёолнуудһаа илгаруулха шадабаритай болгохо, тэдэнэй үүгэнүүдтэ анхаржа хургаха гэхэн зорилго табигдана.

Зохёолнуудай һүүлдэ үгтэһэн даабаринууд нурагшадай литературна хүгжэлтэдэ онсо үүргэ дүүргэхэ зорилготойгоор зохёогдонхой. Тиигэжэ зарим зохёолнуудые зэргэсүүлэн үзэхэдөө, уран зохёолшо бүхэн оршон байгаалие, ажаһуудалые өөр өөрынхээрээ хадуун абадаг байһыень анхаруулха гэхэн зорилготой.

«Литературна уншалга» номой удхадань буряад арадай ёһо заншалнуудһаа, хургаал заабаринуудһаа зарим зүйлнүүд оруулагданхай. Нурагшад эдэ зохёолнуудые уншахадаа, түрэл арадайнгаа нангин һргаалнуудые мэдэхэ болоод, сахижа ябахань дамжаггүй.

Эхин хургуулида буряад хэлэ үзэхэ методикын хүгжэлтын түүхэдэ анха түрүүшынхией драматическа жанрай зохёол орууладанхай. Тиихэдэ нурагшад литературыны гурбан шухала жанрнуудтай танилсаха, онсонуудыень мэдэхэ болохо.

Нурулсалай жэл соо 68 саг үгтэнэ, неделидэ 2 саг:

1-дэхи четверть соо 18 саг.

2- дохи четверть соо 14 саг.

3-дахи четверть соо 22 саг.

4- дэхи четверть соо 14 саг.

Календарна-тематическа түсэб

Хэшээлэ й №	Үнгэргэгдэх э саг		Сэдэб	Ямар даабари хэгдэхэб
1.			Оролто хэшээл. "Сентябриин нэгэнэй хайндэр" С.Содномов Амар мэндэ, хургуули!	хуралсалай номтой танилсана; жэл соо ямар хүдэлмэри ябуулагдахаб, юундэ номнай «Литературна уншалга » гэжэ нэрэтэйб гэжэ ойлгоно; шүлэгүүдтэй танилсана, эрдэм ухаанай удха шанар хурагшад ойлгоно.
2.			Амар сайн, буряад хэлэн! "Хэлэмни аман соогоо" Д.Ошоров	Түрэлхи хэлэн тухай шүлэгүүдэй баглаа уншана; Буряад хэлээс шудалжа, сэгнэжэ, хүгжөөжэ ябаха эрмэлзэл түрүүлнэ.
3.			"Намарай эхин" Б.Санжин, "Намарай шэнжэ" Ц-Д.Дондокова	Намарай саг тухай хурагшадай мэдэсэ хамтадхажэ, энэ үедэ байгаалида ямар хубилалтануудай болодогыё харана; уран гоёор зураглан харуулһан намарай үзэгдэлнүүд тухай хурагшад ойлгоно, уран үгөөр хэлэгдэнэн тодорхойлолго, зэргэсэлгэнүүдтэй танилсана, уншаһан, хараһан, ажаглаһнанаа сасуулха арга олоно; шүлэгүүдые уранаар уншажа хурганха.
4.			"Намарай ой соо" Ч.Цыдендамбаев,	Гүймгэ, ойлгон болон зүб уншалгын шанар нарижуулна; уран гоёор зураглан харуулһан алтан намарай үзэгдэлнүүд тухай хурагшад ойлгоно;
5.			"Галуудай бусалган" Ц- Д.Хамаев	байгаалида дуратайгаар хүмүүжүүлхэ; уран үгөөр хэлэгдэнэн зэргэсүүлгэнүүдтэй танилсана.
6.			"Хубуухэн ба зугы" А.Тороев,	Эдэ зохёолнуудыё үндэнэлэн, хүнэй уншаһан зүйл шагнаха шадабари хүгжөөнэ;
7.			"Хартаабха" Д.Жалсараев	уншалгын шанар нарижуулхын ажал үргэлжэлүүлнэ; зохёол соохи геройнуудай абари зан юрэнхыгөөр элирүүлнхэ.
8.			"Тоонто нютагай хайхан",	Тус зохёолой удха дээрэ хүдэлхэдөө, ажабайдалай үйлэ ябаса тухай хөөрэлдэнэ;
9.			"Буряадайм нютагууд" Э.Дугаров	уншалгын шанар нарижуулна.
10.			Буряад хайхан уласнай! "Буряад орон" Ц- Ж.Жимбиев	Познавательна зохёол тухай туруушын дэбжүүлгэ үгэгдэнэ; иимэ зохёолнуудай гол зорилгонуудаар танилсана; эвристическэ хөөрэлдөө үнгэргэжэ, текст сооһоо тон шухала познавательна зүйлыень илгуулжа

				хурана.
11.			Аглахан уужам Ага нютаг. "Агамни" Ц.Цыдыпова. Ая гангата	«Хүн - байгаалийн үри» гэхэн темэ дабтана; хурагшадай мэдэсэ, шадабари, дадал шалгагдана.
12.			Усть-Орда нютаг. "Усть-Орда" М.Хамгушкеева	Тоонто нютагааа мэдэжэ, тэрээгээрээ омгорхожо ябаха хүнүүдые хүмүүжүүлнэ. Нютагаараа омгорхохо мэдэрэл түрүүлхэ үгэнүүдые илгажа шадаха болоно.
13.			Байгал	Эдир наһанай хүүгэдэй хүсэл эрмэлзэл тухай хөөрэлдэнэ, уншалгын шанар нарижуулна;
14.			Ц.-Д.Дондокова «Хэн хайн. Хэн мууб?», М.Осодоев	Зохёолнуудай гол удха - аха хуниие хүндэлхэ ёһо ойлгоно;
15.			"Аша хубуун", Д.Жалсаранов	хурагшадай оролдосотой, шударгуу ажалшан болгон хүмүүжүүлнэ; эдэ хоёр шүлэгэй удха дээрэ хүдэлхэдоо, «автор-герой», «герой» гэхэн ойлгосонуудтай эмпирическэ хэмжээн дээрэ танилсана; уран уншалгын ажал үргэлжэлүүлнэ.
16.			"Хоер нухэдэй хүсэл",	Геройнуудай хоорэлдоо нюур нюураар уншана, «диалог» гэхэн ойлгосотой танилсана.
17.			Д.Ошоров "Улаан тобшо"	Геройнуудай хоорэлдоо нюур нюураар уншана, «диалог» гэхэн ойлгосотой танилсана.
18.			А.Мангатханов "Мартамхай Мархай",	Уншалгын шанар нарижуулна; зохёолой удхаар хоороолдоо эмхидхэжэ, хүүгэдэй хэлэлгэ хүгжөөнэ;
19.			Г.Чимитов "һалан һамажаб, һамбааша ямаан"	шэнэ үгэнүүдэй удха тайлбарилан, хурагшадай үгын нөөсэ элбэгжүүлнэ
20.			Д.Ошоров "Дохолон хун",	Абари зангай талаар ямар ойлгосотой хурагшадай танилсаһыень, зохёолой үйлэдэгшэ нюурнуудай аяг аашын ямар байһые тодорхойлжо, сэгнэжэ шададаг болоһыень шалгагдана.
21.			Ж.Балданжабон "Та"	Абари зангай талаар ямар ойлгосотой хурагшадай танилсаһыень, зохёолой үйлэдэгшэ нюурнуудай аяг аашын ямар байһые тодорхойлжо, сэгнэжэ шададаг болоһыень шалгагдана.
22.			Үбгэн буурал убэлнай К.Ушинский «Убэлэй ааша»	Убэлэй байгаали тухай шүлэгүүдтэй танилсаха; хүүгэдэй дүрсэлэн бодолгодо, үгэдэ анхарал хүгжөөнэ;

23.			Ц-Д.Дондогой Туруушын саһан»	буряад угын аянга болон байгаалида дурлал хүмүүжүүлнэ.
24.			Ц.- Д. Дондокова «Саһан хугжэм»,	Хүүгэдэй дүрсэлэн бодолгодо, үгэдэ анхарал хүгжөөнэ;
25.			Ц-Б.Бадмаев "Саһан"	буряад угын аянга болон байгаалида дурлал хүмүүжүүлэлдэнэ.
26.			Г. Бадмаева «Һонирхолтой асуудал»	Нюур нюураар уншуулагдана; зохёолой удха хөөрэхэ шадабари бүридүүлнэ;
27.			Г. Бадмаева «Һонирхолтой асуудал»	текстын удхаар асуудалнуудта харюу үгэхэ шадабари нарижуулна.
28.			Б. Бальжинимаев «Ёлкын дуун»,	һурагшадай оролдосотой, шударгуу ажалшан болгон хүмүүжүүлнэ;
29.			Д.Ошоров "Боосоогоо алдаһан Булад"	эдэ хоёр шүлэгэй удха дээрэ хүдэлхэдоо, «автор-герой», «герой» гэһэн ойлгосонуудтай эмпирическэ хэмжээн дээрэ танилсана; уран уншалгын ажал үргэлжэлэгдэнэ.
30.			Буряад арадай аман зохеол. Таабаринууд,	Уран гоёор хэлэгдэһэн зүйлнүүдтэй танилсана, шүлэг уранаар уншажа һурана;
31.			оньһон угэнууд	шүлэгэй эмоциональна тональность элирүүлнэ.
32.			Хошоо угэнууд, Жороо угэнууд, ёохорой угэнууд	Хүүгэдэй дүрсэлэн бодолгодо, үгэдэ анхарал хүгжөөнэ; буряад угын аянга болон байгаалида дурлал хүмүүжүүлнэ.
33.			Онтохонууд. "Шоные мэхэлһэн шандаган"	Тус зохиолой удха дээрэ хүдэлхэдөө, ажабайдалай үйлэ ябаса тухай хөөрэлдэнэ;
34.			Онтохонууд. "Шоные мэхэлһэн шандаган"	Тус зохиолой удха дээрэ хүдэлхэдөө, ажабайдалай үйлэ ябаса тухай хөөрэлдэнэ;
35.			"Хулгана тэмээн хоер"	уншалгын шанар нарижуулна.
36.			"Мэхэтэй эрэ тахья"	һурагшадай зохиохы арга шадал хугжоогдэнэ,
37.			Аргатай тулээшэн	«Арадай баялиг - табан эрдэни» гэхэн һалбаряар һурагшадай мэдэсэ, шадабари, дадал элирүүлэгдэнэ.
38.			Угытэй уншэн басаган	Г. Чимитовай намтар, зохиохы зам тухай хоорэгдэнэ;
39.			Угытэй уншэн басаган	драматическэ зохиол тухай эхин юрэнхы ойлгосо үгэгдэнэ;
40.			Будамшуу	эжэл хани нүхэдэй эбтэй наадаха тухай һургаал абана.

41.			М.Чойбонов "Сагаан һараар",	Хүүгэдэй хэлэлгэ хүгжөөнэ; һанамжа ябалга, познавательна мэдэсэ үргэдхэнэ.
42.			Г.Дашабылов "Арбан хоёр жэл"	Хүүгэдэй хэлэлгэ хүгжөөнэ;
43.			Г.Дашабылов "Арбан хоёр жэл"	һанамжа ябалга, познавательна мэдэсэ үргэдхэнэ.
44.			Ц.Цырендоржиев Сагаалган,	Тус зохёолой удха дээрэ хүдэлхэдөө, ажабайдалай үйлэ ябаса тухай хөөрэлдэнэ;
45.			Ц.Цырендоржиев Сагаалган,	Тус зохёолой удха дээрэ хүдэлхэдөө, ажабайдалай үйлэ ябаса тухай хөөрэлдэнэ;
46.			Г.Бадмаева Сагаалганай бэлэг	уншалгын шанар нарижуулагдана.
47.			Ц.Цыдыпова "Хабар ерэбэ",	Байгаалида ямар хубилалтануудай болодогыг харуулна;
48.			Ж.Зимин "Март",	уран гоёор зураглан харуулһан намарай үзэгдэлнүүд тухай һурагшад ойлгоно, уран үгөөр хэлэгдэһэн тодорхойлолго, зэргэсэлгэнүүдтэй танилсана,
49.			Ч.Цыдендамбаев "Ургыхан"	уншаһан, хараһан, ажаглаһанаа сасуулха арга олоно; шүлэгүүдые уранаар уншажа һурана.
50.			Ч.Цыдендамбаев "Ургыхан"	уншаһан, хараһан, ажаглаһанаа сасуулха арга олоно; шүлэгүүдые уранаар уншажа һурана.
51.			Ц-Д.Дондогой "Эжымни гамтайхан,	Хүүгэдэй хэлэлгэ хүгжөөнэ; һанамжа ябалга, познавательна мэдэсэ үргэдхэнэ.
52.			Г.Бадмаева "Бэлэг"	Зохёолнуудай гол удха - аха хуниие хүндэлхэ ёно ойлгоно;
53.			Х.Намсараев "Манай нютаг",	Зохёолнуудай гол удха - аха хуниие хүндэлхэ ёно ойлгоно;
54.			Ц-Б.Бадмаев "Хонин моорэдэг гу, маарадаг гу",	геройнуудай хоорэлдоо нюур нюураар уншагдана, «диалог» гэхэн ойлгосотой танилсана
55.			Б.Абидуев "Муура багша"	геройнуудай хоорэлдоо нюур нюураар уншагдана, «диалог» гэхэн ойлгосотой танилсана
56.			Э.Дугаров "Минии гулгэн"	Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайн тухай туруушын дэбжуулгэ һурагшад ойлгонхо;
57.			Г.Чимитов "Би космонавт болохоб",	Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайн тухай туруушын дэбжуулгэ һурагшад ойлгонхо;
58.			Ц.Номтоев "Батын убгэн баабай"	шэнэ мэдээсэл шагнажа һурана;
59.			Г.Чимитов "Табан хушуу мал",	Геройнуудай хоорэлдоо нюур нюураар уншажа,

60.			Ж.Лодой "Тугал"	«диалог» гэгдэн ойлгосо бэхжүүлнэ.
61.			Унаган, Хурган, Эшэгэн, Ботогон	Литературна онтохонууд тухай юрэнхы ойлгосо угэгдэнэ.
62.			Г.Чимитов "Табан нухэд",	Хүүгэдэй хэлэлгэ хүгжөөгдэнэ; ханамжа ябалга, познавательна мэдэсэ үргэдхэнэ.
63.			Ц-Б.Бадмаев "Шагай наадан"	Хүүгэдэй хэлэлгэ хүгжөөгдэнэ; ханамжа ябалга, познавательна мэдэсэ үргэдхэнэ.
64.			Б.Абидуев " Тэхэ Бабанын түүхэ"	Эдир наһанай хүүгэдэй хүсэл эрмэлзэл тухай хөөрэлдэнэ,
65.			Б.Абидуев " Тэхэ Бабанын түүхэ"	уншалгын шанар нарижуулагдана;
66.			Б.Абидуев " Тэхэ Бабанын түүхэ"	хурагшадай оролдосотой, шударгуу ажалшан болгон хүмүүжүүлнэ;
67.			Ф.Цыренжапов "Уран дархан"	Уншалгын шанар нарижуулна; зохёолой удхаар хоороолдоо эмхидхэжэ, хүүгэдэй хэлэлгэ хүгжөөнэ; шэнэ үгэнүүдэй удха тайлбарилан, хурагшадай үгын нөөсэ элбэгжүүлнэ
68.			Һүүлшын хэшээл	

Нуралсалай жэлэй эсэстэ 2-дохи классай хурагшад түрэлхи хэлээр нимэ мэдэсэ ба дүй дүршэлтэй болохо:

Уншалгын дүршэлнүүд:

● Уншаһан юумэнэйнгээ удхыень ойлгон, зүбөөр, нэгэ жэгдээр, уран гоёор, үгэнүүдые бүхэлээрнь уншалга (жэлэй һүүлдэ минута соо 40-50 үгэ);

● Логическа сохилто ба мэдүүлэлнүүдэй, текстын хубинуудай хоорондохи зогсолто (пауза) баримталан уншалга;

● Уншаһан материалаингаа удхые интонацияр харуулжа шадаха.

Текст дээрэ хэгдэхэ хүдэлмэри:

● Рассказ соохи үйлын хубарил оложо шадаха;

● Уншаһан текстые гүйсэд удхатай хубинуудта өөрынгоо арга шадалаар хубаажа шадаха;

● Бүхэли рассказай болон тэрэнэй хубиин шухала удхые илгажа шадаха;

● Үйлэдэгшэ нюурнуудай ябадалда сэгнэлтэ үгэжэ һураха;

● Уншаһан юумэнэйнгээ удхые ойлгоод, тобшохоноор хэлэжэ шадаха;

● Уншаһан текстын удхые харуулһан зурагуудаар хөөрөжэ шадаха;

● Үйлэдэгшэ нюурнуудые, байгаали, үйлэ харуулһан үгэнүүдые, мэдүүлэлнүүдые текст сооһоо өөрөө оложо шадаха;

● Өөрынгөө хараһан, дуулаһан юумэн тухайгаа хөөрөжэ шадаха;

● Уран зохёолнуудай жанрнуудай зарим онсо илгаануудтай практическа танилсалга: онтохон соохи жэгтэй гайхамшагтай юумэнууд тухай, шулэгүүдэй онсо илгаа тухай.

Түрэлхи хэлээр ба уншалгаар 1-4-дэхи классуудай хурагшадай мэдэсэ, шадабари, дадал сэгнэхэ эрилтэ

1. Уншалгын дадал сэгнэлгэ

1-дэхи класста уншалгын дадал хадаа «Үзэглэл» ба «Уншаха ном» соохи текст хурагшадай хэр зэргэ уншадаг болоһые ажаглалга дээрэнхэ сэгнэгдэхэ ёһотой. Текст дээрэ хүдэлхэ шадабари хараадаа абан, класс бүридэ программын эрилтын үндэһөөр табигдаһан хэмжээ баримталан, хурагшадай уншалгын дүршэл сэгнэхэ.

«5» сэгнэлтэ хэрбээ:

а) 1-дэхи классай хурагшын үгэнүүдые бүхэлээр (3-4 үгэнүүдые -үенүүдээр), һэлгэн, хазагайруулангүй, үзэг гээнгүйгөөр, удаан аялгануудые зүбөөр, запятой, точкын һүүлдэ зогсолто зүбөөр хэрэглэн уншахадань;

б) 2-4-дэхи классуудта удхын сохилто баримталан, сэгнэлтын тэмдэг зүбөөр илган уншахадань; уншаһан текстын гол удха зүбөөр ойлгоод, хэлэжэ, хөөрөжэ шадаа хаань;

в) 3-4-дэхи классудай хурагшадта уншаһан текст хубинуудта хубаажа шадаа хаань;

г) шүлэг сээжээр хэлэхэдээ, үгэнүүдээ зүбөөр, нэгэшые торонгүй, уран гоёор уншаһан байхадань табиha.

«4» сэгнэлтэ хэрбээ хурагшын:

а) уншахадаа, үгэнүүдтэ 2-3 алдуу гаргаа хаань, сэгнэлтын тэмдэгэй хойно

(точко, запятой, асууһан ба шангадхаһан) зогсолто хээгүй һаань;

б) сээжээр уншахадаа, үгэнүүдтэ 2-3 алдуу гаргаа һаань гү, али сэгнэлтын тэмдэг хоолойгоороо илгаагүй һаань, уншаһан текстынгээ удха зүбөөр ойлгобошье, тэрэнээ тодо бэшээр найруулан хөөрөө һаань;

в) уншаһанаа хөөрөжэ үгэхэдөө, зарим нэгэ ушарта торолсожо, багшын туһаламжаар заһажа хэлэлхэн байхадань табиха.

«3» сэгнэлтэ хэрбээ һурагшын:

а) уншахадаа, үгэ хазагайруулжа гү, али үгэ ба үенуудыг хэлгүүлжэ, орхижо, 4-5 алдуу гаргаа һаань, эли тодоор уншаагүй һаань;

б) уншаһан текстынгээ гол удха багшын туһаламжаар хэлэжэ шадаа һаань;

в) сээжээр уншахадаа, текст гүйсэд мэдэхэгүй, сэгнэлтын тэмдэгүүдтэ зогсолто хээгүй һаань;

г) хэлэлгэ соогоо алдуу гаргахандаа (үгэ буруу хэрэглэхэ, мэдүүлэл дутуу, үсөөн үгэтэй г.м.), уншаһан текстынгээ удаа дараа алдаашье һаа, найруулан хэлэжэ шададаг байхадань табиха.

«2» сэгнэлтэ хэрбээ һурагшын:

а) үгэ бүхэниие таһалдангаар, сэгнэлтын тэмдэгтэ зогсолто хэнгүй уншахада, 6-наа үлүү алдуу гаргахадань;

б) сээжээр уншаха текстынгээ ехэнхи хубиие мэдэхэгүйдэ, абьян ба үзэгүүдыг хазагайруулжа, 6-наа үлүү алдуу гаргахадань;

в) уншаһан текстынгээ гол удха хэлэжэ шадаагүй һаань;

г) текстын удхын удаа дараа найруулан хэлэжэ шададаггүй, хэлэлгэдээ олон алдуу гаргадаг байхадань табиха.

Һуралсалай жэлдэ уншалгаар һурагшадай дадал саг үргэлжэ шалгагдажа байха ёһотой (четверть бүхэнэй һүүл багаар). 1-4-дэхи клаасуудта һурагшадай уншаагүй тусхай текст ондоо ном сооһоо абтаха, һурагша бүхэнэй дүршэл шалгахын тула нэгэ текст хэрэглэхэ.

Нэгэ минута соо уншаһан үгэнүүдэй тоо хараадаа абажа, сэгнэлтэ иигэжэ табиха:

класс	Сэгнэлтэ болон уншаха текстын үгын тоо			
	«5»	«4»	«3»	«2»
1	30-наа дээшээ	15 - 20	15 доошо	-
2	40-ноо дээшээ	30 - 40	25 - 30	25 - наа доошо
3	60-наа дээшээ	50 - 60	35 - 50	35 - наа доошо
4	70-наа дээшээ	60 - 70	45 - 60	45 - наа доошо

Багшын ба үхибүүдэй хэрэглэхэ литература:

- Б.Б. Батоев «Методическа заабаринууд». Улаан – Үдэ: Буряадай номой хэблэл, 1987.
- Д.Д. Ошоров «Методическа заабаринууд». Улаан – Үдэ: Буряадай номой хэблэл, 1987.
- Д.Д. Дарижапова «Диктантнуудай ба изложенинүүдэй суглуулбари».
- С.Ц. Содномов «Диктантнуудай суглуулбари». Улаан – Үдэ: «Бэлиг», 2006.
- В.Д. Патаева «Буряад уран һайхан арадай аман зохёол холбон үзэлгэ». Улаан – Үдэ, 1995
- Л.Д. Шагдаров «Буряад, ород оньһон, хошоо үгэнүүд». Улаан – Үдэ: «Бэлиг», 1996.
- С.А. Ошорова «Буряад аман зохёол». Улаан – Үдэ: «Бэлиг», 2003.
- В.Б. Гомбоев «Һонирхолтой нааданууд». Улаан – Үдэ: «Бэлиг», 2009.
- Б.Б. Лхасаранова «Буряад хэлэнэй орфоэпи». Улаан – Үдэ: «Бэлиг», 2009.
- Д.С. Базарсадаева «Булагай эхин». Агын хэблэлэй байшан, 2003.
- В.Б-Н. Намсарайн «Буряад онтохонууд». Улаан – Үдэ: Буряадай номой хэблэл, 1988.
- В.Ш. Гулгаров «Буряад үльгэрнүүд» Улаан – Үдэ: Буряадай номой хэблэл, 1988.
- С.Д. Бабуев «Магтаал, үрезл, соло». Улаан – Үдэ: Буряадай номой хэблэл, 1995.
- С.М. Бабушкин «Буряад – ород словарь». Улаан – Үдэ, 1992
- К.М. Черемисов «Ород- буряад словарь». Улаан – Үдэ, 1988.
- Ц.Б. Будаев «Оньһон үгэ оншотой». Улаан – Үдэ: Буряадай номой хэблэл, 1988.
- Д.Д. Могоева «Туһатай болооб». Улаан – Үдэ: «Бэлиг», 2003.
- Д.Н. Сультимов «Гуталгүй гулабхаа». Улаан – Үдэ: Буряадай номой хэблэл, 1993.
- Д.Д. Ошоров «Сасуутан ». Улаан – Үдэ: Буряадай номой хэблэл, 1988.
- У.Е. Мангутова «Сагаалганай наадан салгидаһаар...». Улаан – Үдэ: «Бэлиг», 2007.
- Д.Д. Ошоров «Табан хурган». Улаан – Үдэ: Буряадай номой хэблэл, 1997.